

ZŁOŻONA CHIRURGIA KRĘGOSŁUPA

SKRÓT ZALECENÍ

Translated by Wojciech Pisarek

Uwagi wstępne o zaleceniach PROSPECT

PROSPECT przedstawia klinicystom argumenty za i przeciw stosowaniu różnych interwencji w leczeniu bólu pooperacyjnego, sformułowane na podstawie dowodów i opinii ekspertów. Klinicyści są zobowiązani do podejmowania decyzji uwzględniając stan kliniczny i lokalny stan prawny. W każdym przypadku należy sprawdzić miejscowe zasady ordynacji leków, o których mowa.

Stopnie zaleceń i poziomy dowodu

Stopnie zaleceń są określane zgodnie z poziomem dowodów, na których zalecenie jest oparte, a poziom dowodu jest określany przez jakość i źródło dowodu: ([Związek pomiędzy jakością badania a poziomem dowodu i stopniami zaleceń](#))

Ból po złożonej chirurgii kręgosłupa i cele przeglądu PROSPECT

Złożoną chirurgię kręgosłupa można zdefiniować jako chirurgię odcinków piersiowego i lędźwiowego kręgosłupa z użyciem implantatów, laminektomię na trzech lub więcej poziomach albo chirurgiczne leczenie skolioz. Złożona chirurgia kręgosłupa wiąże się z intensywnym bólem pooperacyjnym, a skuteczne postępowanie przeciwbólowe może ułatwić wczesną rehabilitację i poprawić długoterminowe wyniki ([Lamperti 2017](#); [Borgeat 2008](#)).

Celem tych wytycznych jest zapewnienie klinicystom opartego na dowodach podejścia do postępowania przeciwbólowego po złożonej chirurgii kręgosłupa aby poprawić takie wyniki jak wczesne uruchomienie i wypis ze szpitala. Zalecenia te są oparte na systematycznym przeglądzie swoistych dla procedury randomizowanych kontrolowanych badań i metaanaliz, których głównymi wynikami są wskaźniki bólu pooperacyjnego i zapotrzebowanie na leki przeciwbólowe. Metodologia bierze pod uwagę praktykę kliniczną, skuteczność i działania niepożądane technik anestezjologicznych.

Skrót zaleceń

Zalecane działania przed- i śródoperacyjne

- ‘Przedoperacyjny’ odnosi się do działań przed wykonaniem cięcia chirurgicznego, a ‘śródoperacyjny’ dotyczy działań w okresie od wykonania cięcia chirurgicznego do jego zamknięcia.
- Leki przeciwbólowe powinny być podane we właściwym czasie (przed- lub śródoperacyjnie) dla zapewnienia wystarczającego działania przeciwbólowego we wczesnym okresie pooperacyjnym.

Paracetamol i NLPZ/inhibitory COX-2

Systemowe leki przeciwbólowe powinny obejmować paracetamol doustnie lub dożylnie (Stopień D) i NLPZ lub inhibitory COX-2 (Stopień A) podane przed- lub śródoperacyjnie i kontynuowane w okresie pooperacyjnym, chyba że wystąpią przeciwwskazania.

- Korzystne działanie przeciwbólowe i oszczędzające opioidy takich prostych leków przeciwbólowych jak paracetamol i NLPZ jest dobrze udokumentowane ([Joshi 2014](#); [Martinez 2017](#); [Ong 2010](#); [Chidambaran 2018](#)).
- Krótkotrwałe stosowanie NLPZ w niskich dawkach okołoperacyjnie przy fuzji kręgosłupa jest dobrze znoszone i nie zakłóca tworzenia się kości ani nie zwiększa ryzyka braku zrostu ([Sivaganesan 2017](#); [Dodwell 2010](#); [Mathieson 2013](#)).
- Pacjenci poddający się chirurgii kręgosłupa, którzy otrzymują NLPZ okołoperacyjnie nie wykazują podwyższonego ryzyka krwawienia ([Zhang 2017](#); [Mikhail 2020](#); [Chin 2007](#)).
- Podawanie leków przeciwbólowych w stałych odstępach czasowych zapewnia lepsze zniesienie bólu niż leki podawane na żądanie ([Atkinson 2015](#); [Yefet 2017](#)).

Ketamina

Zaleca się śródoperacyjny wlew dożylny ketaminy (Stopień A) co daje znaczący efekt oszczędzający opioidy, szczególnie u pacjentów z bólem przewlekłym, zależnych od opioidów ([Loftus 2010](#); [Pacreu 2012](#); [Urban 2008](#); [Subramaniam 2011](#)).

- Wlew ketaminy nie powinien być kontynuowany w okresie pooperacyjnym z uwagi na brak dostatecznych dowodów i potencjalne ryzyko działań ubocznych wraz ze wzrostem dawki ketaminy ([Avidan 2017](#); [Stoker 2019](#); [Schwenk 2016](#)).

Zalecane działania pooperacyjne

- ‘Pooperacyjny’ odnosi się do działań podjętych podczas lub po zamknięciu rany chirurgicznej.
- Leki przeciwbólowe powinny być podane we właściwym czasie (przed- lub śródoperacyjnie) dla zapewnienia wystarczającego działania przeciwbólowego we wczesnym okresie pooperacyjnym.

Paracetamol i NLPZ/inhibitory COX-2	Systemowe leki przeciwbólowe powinny obejmować paracetamol doustnie lub dożylnie (Stopień D) i NLPZ lub inhibitory COX-2 (Stopień A) podane przed- lub śródoperacyjnie i kontynuowane w okresie pooperacyjnym, chyba że wystąpią przeciwwskazania.
Analgezja zewnątrzoponowa	Analgezja zewnątrzoponowa przy użyciu środków miejscowo znieczulających samodzielnie lub w połączeniu z opioidami jest zalecana (Stopień B) jako część multimodalnego postępowania przeciwbólowego (Park 2016; Gessler 2016; Prasartritha 2010; Pham Dang 2008) • Cewnik zewnątrzoponowy powinien być umieszczony przez chirurga pod bezpośrednią kontrolą wzrokową pod koniec operacji. • Należy stosować niskie stężenia środków miejscowo znieczulających gdyż stosowanie cewników nadoponowych budzi obawy utraty funkcji czuciowych, osłabienie siły mięśniowej i możliwe opóźnienie wykrycia powikłań neurologicznych. W literaturze nie opisano poważnych działań niepożądanych (Wenk 2018). • Stosowanie analgezji zewnątrzoponowej powinno być uzależnione od indywidualnej oceny pacjenta.
Opioidy	Opioidy powinny być zarezerwowane jako leki ratunkowe w okresie pooperacyjnym (Stopień D).

Działania NIEZALECANE

Działania, których się nie zaleca w postępowaniu przeciwbólowym u pacjentów poddających się złożonej chirurgii kręgosłupa

Działanie	Powód niezalecania
Doustne gabapentynoidy	Znaczące ryzyko działań niepożądanych
Metadon dożylnie	Znaczące ryzyko działań niepożądanych
Blokada płaszczyzny prostownika grzbietu	Ograniczone dowody swoiste dla procedury
Blokada płaszczyzny powięziowej w odcinku piersiowo-lędźwiowym	Ograniczone dowody swoiste dla procedury
Lidokaina dożylnie	Ograniczone dowody swoiste dla procedury
Glukokortykoidy dożylnie	Brak dowodów swoistych dla procedury
Deksmedetomidyna dożylnie	Ograniczone dowody swoiste dla procedury
Opioidy zewnątrzoponowo	Ograniczone dowody swoiste dla procedury
Opioidy podpajęczynówkowo	Ograniczone dowody swoiste dla procedury
Wlew środków miejscowo znieczulających do rany	Ograniczone i niespójne dowody swoiste dla procedury
Magnez dożylnie	Ograniczone dowody swoiste dla procedury
Działania chirurgiczne	Ograniczone dowody swoiste dla procedury

Ogólne zalecenia PROSPECT

Ogólne zalecenia dotyczące postępowania przeciwbólowego w okresie okołoperacyjnym w złożonej chirurgii kręgosłupa

Działania przed- i śródoperacyjne	• Paracetamol doustnie lub dożylnie (Stopień D) • NLPZ/inhibitory COX-2 doustnie lub dożylnie (Stopień A) • Dożylny wlew ketaminy (Stopień A)
Działania pooperacyjne	• Analgezja zewnątrzoponowa środkami miejscowo znieczulającymi, ewentualnie z dodatkiem opioidów (Stopień B) • Paracetamol doustnie lub dożylnie (Stopień D) • NLPZ/inhibitory COX-2 doustnie lub dożylnie (Stopień A) • Opioidy jako leki ratunkowe (Stopień D)

Publikacja PROSPECT

Pain management after complex spine surgery. A systematic review and procedure-specific postoperative pain management recommendations.

Piet Waelkens, Emissia Alsabbagh, Axel Sauter, Girish P. Joshi, Hélène Beloeil, on behalf of the PROSPECT Working Group of the European Society of Regional Anaesthesia and Pain Therapy (ESRA).

[Eur J Anaesthesiol 2021;38\(9\):985–994. doi: 10.1097/EJA.0000000000001448](https://doi.org/10.1097/EJA.0000000000001448)